

Культура доби Просвітництва

Ми стільки можемо, скільки знаємо.
Знання — сила.

Френсіс Бекон, англійський філософ

Винесені в епіграф до статті слова англійського мислителя епохи Відродження стали одним із гасел *Просвітництва* — широкого інтелектуального й духовного руху XVIII ст. в Західній Європі, спрямованого на боротьбу з феодалізмом. Воно було наслідком невдоволення передових людей того часу феодально-кріпосницькими порядками, тиранією, свавіллям чиновників і духовною диктатурою церкви, прагненням буржуазії, що приходила до влади, утвердити капіталістичні відносини.

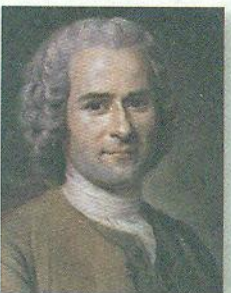
Початок епохи пов'язують з 1690 р., а саме — з моментом публікації праці англійського мислителя **Джона Локка** «Досвід про людський розум», у якому проголошено знамениті слова: «Єдиний спосіб захиститися від світу — це глибоко його пізнати». Ідея пізнання різноманітних сторін життя, боротьби з невіглаством, заклику до «царства розуму» стала основоположною у працях просвітників. На початку XVIII ст. думки англійця були підхоплені й розвинуті французами **Вольтером**, **Дені Дідро** й **Жан-Жаком Руссо**. Це сприяло тому, що Францію почали називати центром Просвітництва. Прогресивні погляди, поширившись і в інших європейських країнах, відіграли важливу роль у мистецтві. Зокрема, вони вплинули на творчість таких видатних німецьких письменників, як **Йоганн Вольфганг Гете** й **Фрідріх Шиллер**.

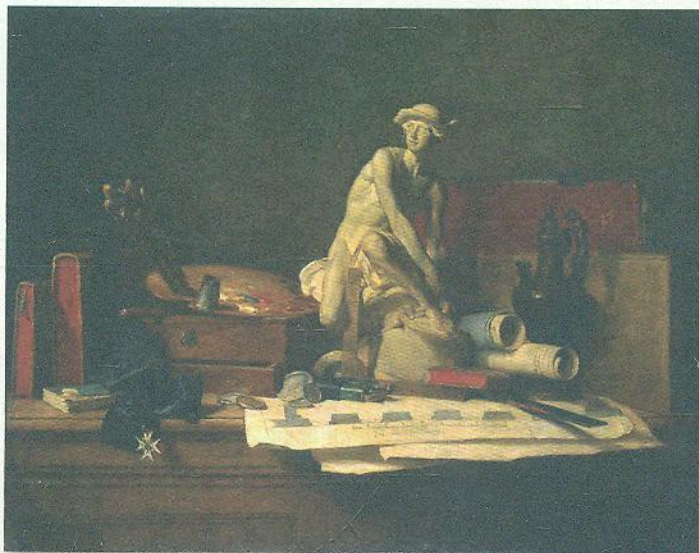
Вольтер

Дені Дідро

Жан-Жак Руссо

Жан Батист Сімеон Шарден.
Натюрморт з атрибутами мистецтва (1766)

Якими ж є особливості доби, що знайшли відображення у творах літератури, живопису й музики?

По-перше, абсолютизація знань і досвіду. Просвітники наголошували, що саме розум відкриває людині широкі двері як у її внутрішній світ, так і в зовнішній — тобто допомагає зрозуміти закони, за якими влаштовані природа й суспільство. Найвищою формою вияву людського розуму вони вважали наукове пізнання. Невипадково саме в цю епоху вперше в історії культури було покладено початок грандіозній науковій праці — **«Енциклопедії, або Тлумачному словнику наук, мистецтв і ремесел»** (1751–1774), яка вийшла в 35 томах. Одним із керівників цього видання був **Дені Дідро**, який залучив до нього видатних науковців і письменників того часу. В енциклопедії тлумачилися поняття з найрізноманітніших наук: фізики, математики, природознавства, економіки, політики, інженерної справи і, звичайно ж, мистецтва. Метою Дідро було **«зобразити загальну картину зусиль людського розуму в усіх галузях знань і в усі часи»**.

Не менш важливим для розвитку особистості та суспільства просвітники вважали досвід. Так, Джон Локк, пояснюючи значення досвіду, уподібнював душу дитини чистій дошці (*tabula rasa*), на якій досвід, набутий завдяки чуттєвому сприйняттю, пише безцінні письмена. Пригадайте, як цікаво про вміння,